

Forslag sendt til arbeiderpartiets programkomite for å avhjelpe problemer med uhåndterlig gjeld

ØRN har sendt inn nedenstående forslag. Vi presiserer at forslagene er slik ØRN har formulert dem. Det vil være opp til Arbeiderpartiet hvordan forslagene blir etter programkomiteens behandling.

Kort oppsummert

Frivillige tiltak for å avhjelpe betalingsproblemer

- Mindre strenge krav i lovverket til å overta eksisterende gjeld enn til å gi ny kreditt
- Eksempler på tiltak: Lavere rente og lengre løpetid

Tiltak for å fremme alternativer til tvangsinn drivelse

- Aktuelt lovverk kan endres til at dersom en kreditor sender sitt krav til tvangsinn drivelse, mister kreditor retten til å inndrive renter til en sats ut over gjeldende forsinkelsesrente.
- Det kan ilegges gebyr for å tvangsinn drive krav, som kreditor ikke kan kreve tilbakebetalt fra skyldner. Pr. i dag kan kreditor innkreve erstatning for alle inndrivelseskostnader hos skyldner.

En bedre håndtering av saker med gjeld i form av feilutbetalt stønad fra NAV

- NAV må utrustes til å forebygge bedre at feilutbetalinger skjer.
- For allerede oppståtte krav må det gis adgang til hel eller delvis ettergivelse av kravet ut fra en rimelighetsvurdering.
- NAV må følge livsoppholdssatsene i dekningsloven ved inndrivelse av alle feilutbetalingskrav.

Utgangspunkt og innledning

Både generelt og som følge av dyrtid opplever mange å miste kontroll over økonomien. Dette dreier seg ofte om uhåndterlig gjeld. NAV har en økonomisk rådgivningstjeneste som er gratis for publikum. Det er imidlertid store begrensninger i hva rådgivningstjenesten kan utrette hvis skyldneren sitt betalingstilbud er for dårlig opp mot kravene kreditor stiller. Noen av disse kravene formes av kreditors vilje til å hjelpe. Andre hindringer finnes i lovverket, og hindrer kreditorene fra å medvirke til løsninger som kunne vært gode for både skyldner og kreditor.

Det er behov for å styrke skyldners rettigheter på området, og for å gi kreditorene mer fleksibilitet til å være med på løsninger. Det er imidlertid avgjørende at NAV og gjeldsrådgivningstjenesten *ikke* får noen saksbehandlingsrolle i tiltakene som innføres. Dette spesielt fordi NAVs gjeldsrådgivningstjenesten må beholde sin rolle som nøytral part mellom alle parter i en gjeldssak. I stedet trengs tiltak som bygger rettigheter og muligheter inn i regelverket som generelt regulerer forholdet mellom skyldner og kreditor.

Finansbransjen er helt i front innen innovasjon og digital utvikling. Dette slår ut i form av at maktbalansen mellom kreditor og skyldner blir ytterligere skjev i skyldners disfavør. Det behøves en digital infrastruktur som i korresponderende grad setter den enkelte i stand til å hjelpe seg selv, og ivareta sine rettigheter overfor kreditorene.

Frivillige tiltak for å avhjelpe betalingsvansker

Dagens utlånsforskrift og finansavtalelov skal forebygge at personer får lån som de ikke er i stand til å betale. For eksempel er det begrensninger i hvor lang løpetid et lån kan ha. Dette som ett av flere sikringstiltak mot at lånebelastningen blir for krevende.

Enkelte opplever at situasjonen forverrer seg etter at de fikk kreditt. Dette kan gjøre at de ikke klarer å betale i henhold til opprinnelig avtale. Det finnes ikke noen forbrukerbeskyttelse i lovverket for å fange opp slike situasjoner. Her mener vi det kan gjøres forbedringer. Slik det er i dag henvises det til avtalefriheten og avtalerettslige prinsipper. Dette er for dårlige redskaper for en enkelt låntaker å nå frem med.

Dagens beskyttende regler kan imidlertid tenkes å utgjøre et hinder for kreditorer som ønsker å hjelpe personer med å få tilbake kontroll over en gjeldssituasjon som kunne vært løst med en restrukturering av gjelden, kanskje også kombinert med visse betalingslettelser, som for eksempel en lavere rente en periode. For å rydde vei for løsninger her, er det nødvendig å skille tydeligere mellom nye lån og allerede innvilgede lån i lovverket. Det kan innføres en utvidet adgang til å gi lån for å avhjelpe situasjoner med allerede innvilgede lån og kreditter. Utvidelsen kan for eksempel innebære lengre løpetid.

Tiltak for å fremme alternativer til tvangsinndrivelse

Kreditorene mangler gode incitamenter til å forsøke å løse gjeldssaker uten å tvangsinndrive sine krav via namsapparatet. Slike incitamenter kan innføres. Eksempler kan være:

- Aktuelt lovverk kan endres til at dersom en kreditor sender sitt krav til tvangsinndrivelse, mister kreditor retten til å inndrive renter til en sats ut over gjeldende forsinkelsesrente.
- Det kan ilegges gebyr for å tvangsinndrive krav, som kreditor ikke kan kreve tilbakebetalt fra skyldner. Pr. i dag kan kreditor innkreve erstatning for alle inndrivelseskostnader hos skyldner.

Spesielt om feilutbetalte krav fra NAV

Mange med gjeldsproblemer har feilutbetalt stønad fra NAV blant gjeldspostene sine. Det er Skatteetaten ved Tilbakebetalingsentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav som innkrever slike krav på vegne av NAV. Slike krav må i mange tilfeller sies å ha oppstått relativt «uforskyldt» fra skyldners side. For å unngå å få slike krav, kreves en forvaltningskompetanse det langt fra kan forventes at folk flest har. For å møte dette problemet må det deles inn i tiltak henholdsvis før og etter at feilutbetalingskravet har oppstått.

En del feilutbetalingskrav innkreves via såkalt motregning. Det vil si at det gjøres et direkte fradrag i fremtidig ytelse. Det finnes hjemmel i folketrygdloven for slik praksis. Resultatet kan bli så store trekk i ytelse fra NAV at det blir for lite igjen til å dekke bo- og levekostnader. Dette i motsetning til ordinær gjeldsinndrivelse etter dekningsloven og tvangsfullbyrdelsesloven. Disse lovene skal sikre at skyldner får beholde et minimum til å leve og bo for. Men denne sikkerheten mister altså skyldner i en del feilutbetalingsaker.

Før feilutbetalingskravet oppstår

NAV må få beredskap og infrastruktur til mer umiddelbart å kunne stanse utbetaling av ytelser som en person ikke har rett på. I et så gjennomdigitalisert samfunn som vi er, bør det forventes at NAV utrustes til å gjøre ting riktig ovenfor innbyggerne, og gjøre det lettere for innbyggerne å gjøre ting riktig.

Etter at feilutbetalingskravet har oppstått

Det må gjøres endringer i regelverket eller praktisering av regelverket i folketrygdloven som sikrer at skyldnere med feilutbetalte krav fra NAV sikres samme rettigheter til livsoppholdssatser og boutgiftsdekning som ved gjeldsinndrivelse etter dekningsloven.

Innkrevingsentralen for bidrag og tilbakebetalingskrav må videre få hjemmel til å:

1. Inngå tilbakebetalingsløsninger tilpasset den enkeltes økonomiske situasjon, uavhengig av de generelle reglene for tilbakebetaling av krav til Skatteetaten, som for eksempel setter en maks grense på to år for nedbetalingsavtaler.
2. Kunne ettergi tilbakebetalingskrav helt eller delvis. Dette både ut fra en totalvurdering av skyldners økonomiske situasjon, men også ut fra en vurdering av hvor store forventninger det med rimelighet kunne stilles til skyldner for å klare å unngå å få feilutbetalt stønad. Forhold som kan trekkes inn her er hvor klar kommunikasjonen fra NAV har vært, herunder språkbruk og ordlyd i brev, kompleksiteten i seg selv i aktuelt regelverk, men ikke minst tiden som har gått mellom feilutbetalingen og foreleggelse av tilbakebetalingskravet.